

УДК 343.982.33

К.В. Шурупова

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ УМОВИ
РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО
ПРАВА В КОНТЕКСТІ ДОСТУПУ
ГРОМАДЯН ДО ІНФОРМАЦІЇ**

В дослідженні автор розкриває проблеми реалізації права на інформацію, доступу до публічної інформації, визначає сутність інформаційного суспільства. Автор проводить порівняльний аналіз правового регулювання інформаційного права на міжнародному рівні, дає розгорнуте визначення інформаційного права. Особливу увагу автор приділяє механізму реалізації інформаційних правовідносин і акцентує увагу на адміністративній відповідальності посадових осіб за ненадання або несвоєчасне надання інформації.

Ключові слова: *право на інформацію, доступ до публічної інформації, інформаційне право, інформаційні правовідносини, адміністративна відповідальність посадових осіб за ненадання або несвоєчасне надання інформації.*

В исследовании автор раскрывает проблемы реализации права на информацию, доступа к публичной информации, определяет сущность информационного общества. Автор проводит сравнительный анализ правового регулирования информационного права на международном уровне, дает развернутое определение информационного права. Особенное внимание автор уделяет механизму реализации информационных правоотношений и акцентирует внимание на административной ответственности должностных лиц за непредоставление или несвоевременное предоставление информации.

Ключевые слова: *право на информацию, доступ к публичной информации, информационное право, информационные правоотношения, административная ответственность должностных лиц за непредоставление или несвоевременное предоставление информации.*

In research an author exposes the problems of realization of right on information, to access to public information, essence of informative society determines. An author conducts the comparative analysis of the legal adjusting of informative right at an international level, gives the unfolded decision of informative right. The special attention an author spares to the mechanism of realization of informative legal relationships and accents attention on administrative responsibility of public servants for an ungrant or ill-timed grant to information.

Key words: *right on information, access to public information, informative right, informative legal relationships, administrative responsibility of public servants for an ungrant or ill-timed grant to information.*

Постановка завдання. Проблема реалізації права на інформацію, доступу до публічної інформації неодноразово ставала предметом дискусій як науковців, законотворців, політиків так і споживачів інформації.

Однією з відмінних ознак сучасного світового соціального прогресу є зростання значущості інформації у суспільних відносинах, перехід від індустріального до інформаційного суспільства, від енергетичних технологій до інформаційних [1, 88].

Стаття 19 Загальної декларації прав людини, прийнятої 10 грудня 1948 року Генеральною Асамблеєю ООН надає кожному право шукати, отримувати, розповсюджувати інформацію та діяти будь-якими засобами і не залежно від кордонів [2, 138].

Вирішальну роль у сучасному суспільстві відіграє інформація. Сьогодні вже не виникає жодних сумнівів, що життя неможливе в інформаційному вакуумі. В Україні постійно відбуваються зміни законодавства, що регулює суспільні відносини щодо інформації.

З метою приєднання України до Європейського Співтовариства, в якому активно розвивається інформаційне суспільство, стає край необхідно вирішувати комплекс важливих організаційно-правових питань.

Одним із найгостріших постає питання про адміністративну відповідальність посадових осіб державних органів влади за неподання або несвоєчасне подання інформації.

Так, фізичні та юридичні особи мають право ініціювати притягнення посадової особи, яка порушує право на інформацію, до адміністративної відповідальності. Відповідно до частини першої статті 47 Закону України "Про інформацію", порушення законодавства України про інформацію тягне за собою дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно з законодавством України. Серед підстав для притягнення до відповідальності, перелічених у частині другої статті 47 Закону України "Про інформацію" є, зокрема, наступні:

- необґрунтована відмова від надання відповідної інформації;
- надання інформації, що не відповідає дійсності;
- несвоєчасне надання інформації;
- навмисне приховування інформації.

Обіг інформації у суспільстві дає підстави для висновку про появу нового виду суспільних відносин - інформаційних, що є об'єктом правового регулювання [3, 22].

Аналіз останніх публікацій. При підготовці даної статті були використані напрацювання провідних вітчизняних сучасних теоретиків, а саме: М.Я. Швеця, В.С.Цимбалюка, В.М. Брижка, Є.Ю. Захарова та інших. Сьогодні можна говорити, що ця проблематика стала дуже актуальним напрямком наукових досліджень в Україні.

Слід зауважити, що в багатьох сучасних міжнародних документах офіційно вживається термін "інформаційне суспільство" [4, 132].

Сам по собі розвиток інформації як результат сучасної науково-технічної революції є об'єктивним процесом [5, 4].

Сутність інформаційного суспільства полягає у стимулюванні державними органами формування нової інфраструктури для людей, що забезпечує ефективний розвиток електронно-цифрових (комп'ютерних) засобів масової телекомунікації, формування інформаційних ресурсів, підготовки інформаційних продуктів, надання інформаційних послуг, створення єдиного інформаційного простору країн, його інтеграції у світовий інформаційний простір [6, 27].

У зв'язку з цим, вдосконалення національного законодавства у галузі регулювання суспільних відносин щодо збирання, використання, поширення, зберігання і доступу до інформації вимагає забезпечення ефективного правового захисту вищезазначеного конституційного права людини.

На думку Задорожньої Л., у сфері інформатизації найактуальнішою проблемою на сьогодні є формування інформаційного законодавства щодо функціонування інформаційних систем та мереж, надання сучасних інформаційних послуг [7, 18]. Від себе додамо, що тільки те законодавство може бути реалізоване у повній мірі своїми користувачами, яке передбачає ефективний механізм реагування на порушення у визначеній сфері. У нашому випадку йдеться про порушення доступу до інформації, ненадання або несвоєчасне надання посадовими особами державних органів інформації.

Мета публікації. Виявлення організаційно-правових умов подальшого реформування чинного законодавства у сфері регулювання інформаційних відносин та питань доступу до інформації.

Результати дослідження. Реформування інформаційного та адміністративного законодавства перебуває на стадії, коли дуже важливим є періодично проводити аналіз законодавства в цій сфері, з метою своєчасного приведення його у відповідність до потреб суспільства.

Слід зауважити, що інформаційне право розглядається як напрямок наукових досліджень, як нова комплексна галузь права, яка

має стати основою правотворення в системі законодавства України. Об'єктивність і закономірність його існування активно обговорюється в дискусіях, теоретичних розробках [8, 28].

Зазначаємо, що система національного права України складається з близько 257 Законів, 290 постанов Верховної Ради України, 368 Указів Президента, 87 Розпоряджень Президента, 1149 постанов Кабінету Міністрів України, 206 розпоряджень Кабінету Міністрів України, 1095 нормативних актів міністерств, державних комітетів та відомств [8, 28].

Існує суспільна потреба зближення та поступового приведення законодавства України у відповідність до вимог законодавства Європейського Союзу. Вельми актуальним є аналіз зарубіжного досвіду регулювання зазначених суспільних відносин.

Так, у Німеччині інформаційне право є самостійною галуззю права, що поділяється на так звані підгалузі: інформаційного цивільного права, інформаційного кримінального права та права про адміністративні правопорушення; інформаційного цивільного право щодо електронно-інформаційних та комунікаційних послуг тощо [9, 170].

Відставання внутрішнього права від вимог часу може призвести до серйозних негативних міжнародних наслідків [10, 119].

Сьогодні є необхідність чіткого визначення на законодавчому рівні таких категорій як "державна інформація", "доступ до інформації", "предмет інформаційних правовідносин", "об'єкт інформаційного права", тощо.

Сьогодні Законом України "Про інформацію" встановлюються загальні правові основи одержання, використання, поширення та зберігання інформації, закріплюється право особи на інформацію в усіх сферах суспільного і державного життя України, а також система інформації, її джерела, визначає статус учасників інформаційних відносин, регулюється доступ до інформації та забезпечується її охорона, захищається особу та суспільство від неправдивої інформації.

Складовою права на інформацію є доступ до інформації. Доступ до інформації у суб'єктивному розумінні - це гарантована державою можливість фізичних, юридичних осіб і держави (державних органів) вільно одержувати відомості, необхідні їм для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій, що не порушує права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб.

В об'єктивному сенсі доступ до інформації - це сукупність правових норм, що регламентують суспільні інформаційні відносини

щодо одержання їх учасниками відомостей, необхідних їм для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій [2, с. 39].

Багато хто згоден з тим, що суспільні відносини постійно розвиваються, тому слід приводити у відповідність до цих змін і вітчизняне законодавство.

Активну роботу щодо реформування інформаційного законодавства ведуть Харківська правозахисна група та Держкомтелерадіо, якими розроблено проекти Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про інформацію". Велика кількість науковців займаються дослідженням питання необхідності приведення законодавства, що регулює суспільні відносини щодо інформації, до потреб суспільства.

Цікавим є те, що сьогодні "інформаційне право" як юристи-практики так і науковці визначають дещо по-різному:

- перші, найчисленніша група, вважають, що інформаційне право - це сукупність правових норм, що регулює суспільні відносини, пов'язані з доступом особи до інформації, реалізацією цього конституційного права особи;

- інші, вважають, що інформаційне право - це сукупність правових норм, що регулює суспільні відносини щодо засобів масової інформації, як друківаних, якими є періодичні друківані видання (преса) - газети, журнали, бюлетені тощо і разові видання з визначеним тиражем, так і аудіовізуальних, до яких належать: радіомовлення, телебачення, кіно, звукозапис, відеозапис тощо;

- треті, вважають, що інформаційне право - це сукупність правових норм, що має регулювати суспільні відносини щодо захисту інформації, обігу у суспільстві комп'ютерних технологій (комп'ютерні програми, бази даних, автоматизовані системи та ін.).

Таке не одностайне тлумачення поняття "інформаційного права" не є випадковим. На нашу думку, це пов'язано з тим, що суспільні відносини щодо інформації регулюються великою кількістю нормативно-правових актів. Більш того, деякі з них містять тотожні поняття, що визначаються по-різному.

На думку Белякова К., інформаційне право має на меті не тільки регулювання діяльності ЗМІ, а й соціальних відносин у сфері обігу інформації взагалі - інформаційні відносини [11, 89].

"Інформаційне право" - це міжгалузевий комплексний інститут права. За теорією гіперсистем його було сформовано шляхом пере-

розподілу сфери нормативного регулювання між окремими галузями права [12, 124]. Сутність теорії гіперсистем права полягає у тому, що виділяється предмет (об'єкт) правовідносин. Цей предмет може агрегуватися з об'єктами інших міжгалузевих комплексних інститутів права.

Відбувається формування комплексних правових інститутів, які формуються на базі галузевих інститутів права, таких як: конституційне, адміністративне, цивільне, кримінальне. Саме у зазначених вище провідних галузях права шляхом формування критичної маси норм визначалися галузеві інститути, як інформаційне право.

Класифікатором галузей законодавства України, що затверджений наказом Міністерства юстиції України № 43/5 від 2 червня 2004 року виділяється галузь законодавства, що регулює суспільні відносини, пов'язані із зв'язком, інформацією та інформатизацією.

Враховуючи наведене, можна стверджувати, що сьогодні вже сформована така галузь законодавства як інформаційне право, та однією з найактуальніших проблем є удосконалення інформаційного законодавства. Саме тому є дуже важливим періодично проводити аналіз законодавства в цій сфері, з метою його вчасного приведення до потреб суспільства.

Так, І. Жилінкова, спираючись на точку зору С. Перслегіна, зауважує, що Римське право, закони Хамурапі, Руська Правда, Кодекс Наполеона, не регулювали правовідносини, об'єктом яких виступає інформація. Тому маємо справу з тим рідкісним випадком, коли не існує освяченої століттями традиції і можна створювати "інформаційний кодекс", озираючись лише на суспільну доцільність, європейські цінності та принципи права [13, 125].

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що сьогодні стає край необхідним прийняття Кодексу України про інформацію. Цей нормативно-правовий акт має розроблятися з урахуванням європейських стандартів розвитку інформаційних відносин в Україні. Даний кодекс, зокрема, має чітко визначити як об'єкт так предмети інформаційного права, суб'єкти інформаційних правовідносин, правовий режим доступу до інформації, включаючи доступ до публічної інформації (інформації органів державної влади та органів місцевого самоврядування), персональних даних, державної та іншої, передбаченої законом таємниці.

Висновки. В сучасних умовах розвитку інформаційного права України немає потреби створювати нові закони у сфері інформації,

але необхідно систематизувати вже існуючі, визначаючи у них правові гіперзв'язки, з метою подальшого їх кодифікування на рівні Кодексу України про інформацію. Актуальним досі залишається питання про адміністративну відповідальність посадових осіб державних органів влади щодо ненадання або несвоєчасного надання інформації. Гострим це питання залишається і тому, що отримання інформації громадянами, доступ до інформації – це запорука демократичності українського суспільства, приведення національного законодавства у відповідність із нормами міжнародного законодавства.

Вважаємо, що проведений аналіз та зроблені на його підставі висновки можуть служити підґрунтям для подальших досліджень у галузі інформаційних правовідносин.

На нашу думку, розглянуті проблемні питання й висловлені пропозиції сприятимуть усуненню суперечностей і заповненню прогалів у національному законодавстві, що регулює суспільні відносини щодо інформаційного права, суб'єктів інформаційних правовідносин, правового режим доступу до інформації, включаючи доступ до публічної інформації.

Використана література:

1. Беляков К. Інформатизація організаційно-правової сфери суспільної діяльності // *Право України*. – 2004. – № 6. – С. 88-92.
2. Свобода інформації та право на приватність в Україні. Том 2. Право на приватність: *conditio sine qua non*/Харківська правозахисна група, Харків: Фолюс, 2004. – 200 с.
3. Северин В.А. Правовое регулирование информационных отношений // *Вестник Моск. ун-та. Сер.11. Право*. – 2000. – № 5. – С. 21-36.
4. Кушакова-Костицька Н. Від свободи слова до інформаційного суспільства// *Право України*. – 2004. – № 7. – С. 129-133.
5. Кохановська О. Теоретичні проблеми цивільно-правового регулювання інформаційних відносин в Україні // *Право України*. – 2004. – № 2. – С. 105-107.
6. Шкарупа В., Субіна Т. Інформатика як основа формування інформаційного суспільства та як об'єкт правознавства // *Правова інформатика*. – 2004. – № 4. – С. 22-28.
7. Задорожня Л. До питання огляду законодавства в інформаційній сфері // *Правова інформатика*. – 2004. – № 3. – С. 18-23.
8. Базанов Н., Швець М. До питання створення матриці для порівняння інформаційного законодавства // *Правова інформатика*. – 2004. – № 2. – С. 28-33.
9. Демкова М. Інформаційне право: стан та перспективи розвитку в Україні (з "круглого столу") // *Право України*. – 2004. – № 5. – С. 169-171.
10. Магновський І. Формування внутрішнього права в умовах інтеграційних правових процесів сучасності // *Право України*. – 2005. – № 3. – С. 118-121.

11. Беляков К. Інформатизація організаційно-правової сфери суспільної діяльності // Право України. - 2005. - № 6. - С. 88-92.

12. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності в умовах інформатизації: організаційно-правові питання теорії та практики. Монографія/ За ред. Р.А.Калюжного та В.О.Шамрая. - Київ, 2002. - 296 с.

13. Житінкова І. Правове регулювання Інтернет-відносин // Право України. - 2003. - № 5. - С. 124-127.

УДК 343.148

І.В. Стародубов

**ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАВДАНЬ
ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВО-ЕКСПЕРТНИХ
УСТАНОВ В УКРАЇНІ СТАДІЇ ВЧИНЕННЯ
УМИСНОГО ЗЛОЧИНУ**

У статті на підставі аналізу відомчих нормативно-правових актів правоохоронних органів, Міністерства юстиції України, Міністерства охорони здоров'я України визначено основні завдання діяльності судово-експертних установ в Україні.

Ключові слова: *експертиза; судово-експертна діяльність; судово-експертні установи; суд.*

В статье на основании анализа ведомственных нормативно-правовых актов правоохранительных органов, Министерства юстиции Украины, Министерства здравоохранения Украины определены основные задания деятельности судебно-экспертных учреждений в Украине.

Ключевые слова: *экспертиза; судебно-экспертная деятельность; судебно-экспертные учреждения; суд.*

In the article on the basis of analysis of department normatively-legal acts of law enforcement authorities, Ministry of Justice of Ukraine, Ministry of health Ukraine basic tasks to activity of expert establishments are certain in Ukraine.

Key words: *examination; expert activity; expert establishments; court.*

Судово-експертна діяльність полягає в організації і проведенні судової експертизи, яка здійснюється спеціальними судово-експертними установами. Основною метою судово-експертної діяльності є виконання завдань, які можна поділити на загальні та окремі. Загальними є завдання, які постають перед судово-експертними установами в цілому, а саме:

1) організація роботи установ у цілому і їхніх структурних підрозділів;